

นิพนธ์ต้นฉบับ

การส่งเสริมทักษะสะท้อนคิดของนิสิตพยาบาลด้วยการเขียนบันทึกการเรียนรู้ ในรายวิชาประสบการณ์วิชาชีพ

สุดา ทองทรัพย์*, อัญชลี เหมชะญาติ**

*คณะพยาบาลศาสตร์ บุรีรัมย์ มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น

** คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยชินวัตร

✉ suda@hotmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง แบบกลุ่มเดียววัดก่อนและหลังการทดลอง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาทักษะการสะท้อนคิดของนิสิตพยาบาล ด้วยการเขียนบันทึกการเรียนรู้ ในรายวิชาประสบการณ์วิชาชีพ กลุ่มเป้าหมายใช้การเลือกแบบเจาะจง เป็นนิสิตพยาบาล ชั้นปีที่ 4 จำนวน 55 คน ที่ฝึกปฏิบัติการพยาบาล ในรายวิชาประสบการณ์วิชาชีพ ณ โรงพยาบาลศูนย์แห่งหนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพจากบันทึกการเรียนรู้ของนิสิตในการฝึกปฏิบัติงานในรายวิชาประสบการณ์วิชาชีพ นำข้อมูลมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา สรุปประเด็นและเจตนารมณ์ออกมาเป็นข้อมูลเชิงปริมาณ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพรรณนา เปรียบเทียบค่าคะแนนเฉลี่ยแตกต่างโดยสถิติทดสอบวิลคอกชัน ไซจ์นเรงค์

ผลการศึกษาพบว่า ภายหลังจากทดลองกลุ่มเป้าหมายมีคะแนนพฤติกรรมและระดับพฤติกรรมการสะท้อนคิดสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.001

ข้อแนะนำที่สำคัญของการส่งเสริมนิสิตเป็นผู้ที่มีทักษะในการสะท้อนคิด คือ อาจารย์ผู้ฝึกสอน จะต้องเตรียมความพร้อมของตนเองและทีม ให้ทิศไปในทางเดียวกัน เพื่อลดความสับสนในการประเมินการสะท้อนคิดของนิสิต

คำสำคัญ: ทักษะการสะท้อนคิด, บันทึกการเรียนรู้, การฝึกปฏิบัติการพยาบาล

Article info:

Received: Jul 30, 2020

Revised: Feb 3, 2021

Accepted: Feb 4, 2021

Original article

Supporting nursing students' reflection skills by the use of reflective journal in the subject of internship

Suda Thongsapaya*, Unchalee Hemchayat **

* Faculty of nursing Buriram Western University

** Nursing Faculty, Shinawatra University

✉ suda@hotmail.com

Abstract

The research aimed study the supporting nursing students' reflection skills by the use of reflective journal in the subject of Internship. The purpose of this quasi-experimental research. The participant in this study was selected by purposive sampling technique. The samples used in the study were 55 senior nursing students who were practicing in the subject of Internship at hospital central in Northern east region. Data were collect by the use of reflective Journal and analyzed by content analysis, thematic analysis, shift to numeric data and Wilcoxon signed-rank test.

The results indicated that after intervention. The experimental group had significantly higher level of reflection skills ($p < .001$) than before receiving the intervention.

The most importance of supporting students to reflection Skills. The teachers must preparation the team well for reduces confusion students' reflection thinking.

Keywords: Reflection skills, reflective journal, practice nursing

บทนำ

การจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ หมายถึง การจัดการเรียนการสอนที่เป็นไปตามเกณฑ์ ประสิทธิภาพ 5 ประการ ได้แก่ 1) การบรรลุจุดมุ่งหมาย 2) ทันตามกำหนดเวลา 3) ความประหยัด 4) เกิดผลลัพธ์การเรียนรู้ที่มีทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ 5) ผู้เรียนและผู้สอนมีความสุขในการเรียนและการสอน การจัดการเรียนการสอนที่ทำให้ผู้เรียน บรรลุจุดมุ่งหมายของการเรียนรู้ในชั้นสูง คือ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ การประยุกต์ใช้และการประเมินค่า (นรี เหมมณต์ และอนันท์ สิริรัตนจิตต์, 2558) จากสภาพปัญหาการเรียนการสอนที่ผ่านมา พบว่า การเรียนการสอน มีลักษณะมุ่งเน้นที่เนื้อหาการสอนมากกว่าการให้ผู้เรียนฝึกคิด วิเคราะห์และการประเมินผลการเรียนรู้ โดยส่วนใหญ่ยังให้ความสำคัญในเรื่องของคะแนน ซึ่งยังไม่เป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียน ได้รับการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (นิภาพรณ เจนสันติกุล, 2554) การเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ จะเกิดประสิทธิภาพต่อผู้เรียน เมื่อผู้สอนคำนึงถึงเป้าหมายแห่งการเรียนการสอน วิธีการเรียนการสอน การวัดผลและประเมินผลที่มีความหมายต่อผู้เรียน โดยเน้นการสอนให้ได้มาตรฐานตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาที่ได้กำหนดไว้ มากกว่าการกรอกข้อมูลลงในแบบฟอร์มเอกสารทางวิชาการที่กำหนดให้ หรือจัดทำประมวลการสอนและแผนการสอนให้ดูดี ผู้สอนควรทุ่มเทพัฒนาไปที่ความสามารถในการจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสม ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้อย่างแท้จริง (นรี เหมมณต์ และอนันท์ สิริรัตนจิตต์, 2558)

การปฏิบัติการพยาบาลเป็นกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ที่ต้องใช้ทั้งศาสตร์ และศิลป์ คือการประยุกต์ใช้ องค์ความรู้ทางการพยาบาล ผสมผสานกับศิลป์ในการปฏิบัติ เพื่อให้การพยาบาลกับบุคคลในสถานการณ์ต่างๆ ได้เหมาะสมและถูกต้อง ผู้ให้การพยาบาลต้องรวบรวมข้อมูลจากแหล่งต่างๆ เช่น การสังเกต การซักถามทั้งจากผู้ป่วยและญาติ ผลการตรวจทางห้องปฏิบัติการ แผนการรักษาของแพทย์ และประเด็นทางจริยธรรม มาเป็นข้อมูลพื้นฐานในการวางแผน และให้บริการ ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นปัจจัยมีผลต่อการให้บริการของพยาบาล แต่คุณภาพการของพยาบาลยังมีองค์ประกอบที่สำคัญอีกอย่างหนึ่ง คือทักษะการคิด

วิเคราะห์ สังเคราะห์ และการตัดสินใจอย่างเหมาะสมบนพื้นฐานของข้อมูลเหล่านั้น ซึ่งพยาบาลแต่ละคนอาจมีทักษะเหล่านี้แตกต่างกันออกไป โดยที่ทักษะเหล่านี้เริ่มต้นมาจากการเรียนการสอน และถูกพัฒนาต่อยอดด้วยสิ่งแวดล้อมในขณะปฏิบัติงานหรือวัฒนธรรมขององค์กรนั้นๆ ที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือความเป็นปัจเจกของพยาบาลในการพัฒนาตนเอง การจัดการเรียนการสอนทางการพยาบาล เป็นกลไกลดพื้นฐานสำคัญที่จะพัฒนากระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนิสิตพยาบาล ที่เรียกว่า “การสะท้อนคิด” เพื่อที่จะส่งผลให้นิสิตพยาบาลเกิดทักษะการคิดที่สามารถนำมาใช้ในขณะฝึกปฏิบัติงาน และการปฏิบัติงานภายหลังสำเร็จการศึกษา ซึ่งจะทำให้เป็นพยาบาลวิชาชีพที่มีคุณภาพ (ปิยาณี ณ นคร, ดนุลดา จามจรี, ดรุณี ชูณหะวัต และมนัส บุญประกอบ, 2016)

การสะท้อนคิดหมายถึง กระบวนการคิดไตร่ตรอง ทบทวน พินิจพิจารณา และพิจารณาสิ่งต่างๆ อย่างเป็นระบบเกี่ยวกับประสบการณ์ที่เกิดขึ้น ทำให้เกิดความเข้าใจที่ลึกซึ้งในเรื่องนั้นๆ จนเกิดการเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ อันนำไปสู่การแก้ปัญหาในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น การจัดการเรียนการสอนโดยใช้เทคนิคการสะท้อนคิด จึงหมายถึง กลวิธีที่ครูผู้สอนนำมาใช้ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการคิด พิจารณาประสบการณ์ที่ผ่านมาอย่างรอบคอบ จนทำให้เกิดการเรียนรู้ที่จะนำไปปรับปรุงการปฏิบัติงานของตนเองในอนาคตให้ดีขึ้น การสะท้อนคิดจึงมีความสำคัญต่อการศึกษา เพราะทุกวันนี้ มีความรู้ใหม่ๆ เพิ่มขึ้นทุกวัน ทำให้ความรู้ที่มีอยู่เดิมๆ เริ่มล้าสมัยไม่เหมาะสมกับผู้เรียนในสภาพปัจจุบัน โดยเฉพาะวิชาชีพพยาบาล ที่ต้องพบกับสถานการณ์ที่ไม่คาดคิดอยู่เสมอ และต้องหาแนวทางแก้ไขเหตุการณ์เฉพาะหน้าอยู่ตลอดเวลา ต้องใช้ทักษะการตัดสินใจ มีความรับผิดชอบสูง และต้องปฏิบัติตามจริยธรรม จรรยาบรรณของวิชาชีพพยาบาล ดังนั้นการสะท้อนคิดจึงเป็นการจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสมสำหรับหลักสูตรพยาบาลศาสตร์ (อัศนี วันชัย, ชนันทน์ แสงปาก และยศพล เหลืองโสมนภา, 2560)

ในการฝึกปฏิบัติการพยาบาลวิชาชีพประสบการณ์วิชาชีพ ซึ่งเป็นวิชาสุดท้ายที่นิสิตต้องได้รับการฝึกปฏิบัติก่อนสำเร็จการศึกษา นิสิตจะต้องฝึกปฏิบัติเสมือนเป็นพยาบาล

วิชาชีพจริง การพัฒนานิสิตพยาบาลให้มีทักษะสะท้อนคิดควบคู่ไปกับการเรียนการสอนในรายวิชาประสบการณ์วิชาชีพพร้อมกับการให้การพยาบาล จึงเป็นสิ่งที่ควรส่งเสริม เพราะนอกจากจะช่วยพัฒนานิสิตพยาบาลให้มีคุณลักษณะของผู้ให้การพยาบาลที่ดีแล้ว ยังช่วยให้เกิดการพัฒนาทักษะทางปัญญาด้วย ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำ แนวคิดการเขียนบันทึกการเรียนรู้ (reflective journal) มาประยุกต์ใช้ในรายวิชาประสบการณ์วิชาชีพ โดยหวังว่าการเขียนบันทึกการเรียนรู้จะช่วยพัฒนานิสิต ให้รู้จักคิดวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ และสามารถเป็นนักสะท้อนคิดที่ดี (reflective practitioner) ในอนาคต ซึ่งจะส่งผลให้นิสิตที่สำเร็จการศึกษาเป็นพยาบาลวิชาชีพที่มีคุณภาพ อันเป็นคุณสมบัติที่สำคัญที่จะทำให้เป็นบัณฑิตตามที่สังคมต้องการ ส่งผลดีต่อคุณภาพการบริการ ทำให้ผู้รับบริการมีสุขภาพที่ดี

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาพฤติกรรมการสะท้อนคิดของนิสิตพยาบาล ด้วยการเขียนบันทึกการเรียนรู้ ในรายวิชาประสบการณ์วิชาชีพ

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi-experimental research design) เป็นการศึกษาแบบกลุ่มเดียววัด ก่อนและหลังการทดลอง (One-group pretest/posttest design) Fitz - Gibbon and Carol (1987)

กลุ่มเป้าหมาย คือนิสิตพยาบาลศาสตร์ ชั้นปีที่ 4 ภาคการศึกษาที่ 2 ปีการศึกษา 2561 มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น วิทยาเขตบุรีรัมย์ จำนวน 55 คน ซึ่งลงทะเบียนเรียนการฝึกปฏิบัติในรายวิชาประสบการณ์วิชาชีพ เป็นการเลือกแบบเจาะจง โดยทุกคนได้รับการเชิญชวนให้เข้าร่วมโครงการ เนื่องจากเป็นการวิจัยตามตัวบ่งชี้ของการฝึกปฏิบัติการพยาบาล เพื่อศึกษาการเรียนรู้ของนิสิตในด้านทักษะการสะท้อนคิดและการปฏิบัติ แต่การเขียนบันทึกนี้จะไม่มีผลต่อคะแนนการฝึกงานในรายวิชาประสบการณ์วิชาชีพของนิสิตแต่อย่างใด เพื่อให้เป็นไปตามระเบียบวิธีการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เนื่องจากเป็นงานวิจัยกึ่งทดลอง เก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัย ผู้ช่วยวิจัย (ครูพี่เลี้ยง) และนิสิต จึงเป็นเครื่องมือที่สำคัญ ที่จะได้มาซึ่งข้อมูลที่มีคุณภาพ และถูกต้องตรงตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัย โดยมีเครื่องมือที่สนับสนุนการรวบรวมข้อมูลคือ การเขียนบันทึกการเรียนรู้ของนิสิตตามหัวข้อที่กำหนด (แผนการสัมภาษณ์เชิงลึก) และหัวข้อที่กำหนดลักษณะคล้ายๆคำถามเชิงโครงสร้างตามแนวคิดของ Tsang (2012) กำหนดให้นิสิตเขียนบันทึกการเรียนรู้เพื่อประเมินพฤติกรรม การสะท้อนคิด นำข้อมูลมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา สรุปประเด็นและเจตนารมณ์ออกมาเป็นข้อมูลเชิงปริมาณ

การควบคุมคุณภาพงานวิจัย

เพื่อให้งานวิจัยที่มีคุณภาพน่าเชื่อถือตลอดกระบวนการวิจัย ผู้วิจัยเลือกใช้การสร้างความน่าเชื่อถือของลินคอล์นและกูปา (Lincoln & Guba, 1985) มาเป็นแนวทางในการดำเนินงานวิจัย โดยมีเทคนิคที่สำคัญ 2 ประการคือ

1. ความถูกต้องน่าเชื่อถือ (Credibility) โดยสร้างความตระหนักให้กับนิสิต ได้ทราบว่าการวิจัยนี้เป็นการศึกษาทักษะการสะท้อนคิด ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อนิสิตทั้งในขณะฝึกปฏิบัติงานและปฏิบัติงานจริงภายหลังจบการศึกษา ซึ่งนิสิตต้องมีการคิดและค้นคว้าหาความรู้ เพื่อตอบความไม่รู้จากประสบการณ์ใหม่ๆ การสังเกตความเหมาะสมและความเป็นไปได้ ในการเขียนบันทึกการการเรียนรู้ของนิสิต

2. ข้อมูลมีความคงที่ (Dependability) มีผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบข้อมูลที่เขียนเป็นรายงาน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ ก่อนดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล มีการพิทักษ์สิทธิของกลุ่มเป้าหมาย โดยผู้วิจัยได้เสนอโครงการผ่านคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัย เวสเทิร์น (เลขที่ WTU25610058 ลงวันที่ 11 มกราคม 2561) หลังจากนั้นได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ประชุมชี้แจงแนวทางการสะท้อนคิดด้วยการเขียนบันทึกการเรียนรู้ แก่อาจารย์ ครูพี่เลี้ยง เพื่อให้เป็นไปในแนวทางเดียวกัน ซึ่งเป็นขั้นตอนที่สำคัญที่สุด ตามที่ Choy and Oo. (2012) ได้ทำการศึกษาวิจัยไว้

2. ประชุมชี้แจงนิสิต เกี่ยวกับการวิจัยครั้งนี้ เป็นการบูรณาการกับการเรียนการสอน ในรายวิชาประสบการณ์วิชาชีพ โดยให้นิสิตสะท้อนคิดด้วยการเขียนบันทึกการเรียนรู้ตามหัวข้อและส่งในระยะเวลาที่กำหนด

3. ตรวจและให้คำแนะนำการเขียนบันทึกการเรียนรู้ของนิสิตที่เขียนส่งอาจารย์และครูพี่เลี้ยงทุกวันตลอดระยะเวลาของการฝึก รวมทั้งสิ้นจำนวน 15 วัน เพื่อประเมินพฤติกรรมการสะท้อนคิดทำ

การเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

1. ผู้วิจัยประชุมชี้แจงกิจกรรมการวิจัย กับอาจารย์และครูพี่เลี้ยง ที่ทำหน้าที่นิเทศงานนิสิต ร่วมกันหาแนวทางการนิเทศงาน เพื่อให้นิสิตเกิดการเรียนรู้การสะท้อนคิด และเขียนออกมาเป็นแบบบันทึกการเรียนรู้อย่างครบถ้วน

2. ผู้วิจัยชี้แจงนิสิตทั้งกลุ่ม เรื่องรูปแบบการสะท้อนคิดด้วยการเขียนบันทึกการเรียนรู้ และประโยชน์ของการเขียน โดยใช้ขั้นตอนการสะท้อนคิดตามแนวคิดของ Tsang (2012) ซึ่งนิสิตสามารถเขียนบันทึกการเรียนรู้ได้ทุกเรื่องที่สนใจ เช่น โรค อาการ ยาที่ใช้กับผู้ป่วย การทำหัตถการที่นิสิตให้การพยาบาล โดยมีเงื่อนไขว่าบันทึกนั้นต้องครอบคลุมทุกหัวข้อที่กำหนด

3. กำหนดให้แบ่งบันทึกการเรียนรู้ที่นิสิตต้องบันทึกและส่งเป็นช่วงๆ เพื่อประเมินระดับการสะท้อนคิดในขณะฝึกปฏิบัติการพยาบาลโดยกำหนดให้นิสิตเขียนบันทึกการเรียนรู้คนละ 15 ฉบับ ซึ่งเท่ากับจำนวนเวรที่ขึ้นฝึกปฏิบัติโดยแบ่งการส่งบันทึก เป็น 5 ระยะ คือ ระยะที่ 1 เป็นการบันทึกฉบับที่ 1-2 ระยะที่ 2 เป็นการบันทึกฉบับที่ 3-5 ระยะที่ 3 เป็นการบันทึกฉบับที่ 6-8 ระยะที่ 4 เป็นการบันทึกฉบับที่ 9-11 และระยะที่ 5 เป็นการบันทึกฉบับที่ 12-15

4. การประเมินผลการเรียนรู้โดยใช้บันทึกการเรียนรู้ ผู้วิจัยกำหนดให้นิสิตเขียนบันทึกการเรียนรู้ก่อนและตลอดการฝึก จำนวน 5 ระยะ ตามแนวคิดของ Tsang (2012) โดยประกอบด้วยหัวข้อคือ 1) ระบุประสบการณ์โดดเด่นที่ได้รับในการฝึกปฏิบัติงานในวันนี้ 2) ความคิดที่มีต่อประสบการณ์ที่ได้รับ 3) ประสบการณ์ที่เกิดขึ้นทำให้นิสิตได้

เรียนรู้หรือเกิดความตระหนักรู้อย่างไร 4) แนวคิดอะไรที่นิสิตคาดหวังจากการเรียนรู้จากประสบการณ์ที่ได้รับ 5) นิสิตจะจัดการอย่างไรหากพบสถานการณ์ในลักษณะที่คล้ายกัน 6) นิสิตมีแนวทางในการพัฒนาตนเองอย่างไร

5. อาจารย์ผู้รับผิดชอบการนิเทศในรายวิชาทุกท่าน ทำการประเมินของพฤติกรรมการสะท้อนคิดจากการเขียนบันทึกและให้คะแนน นำคะแนนที่ได้ของอาจารย์แต่ละท่านในฉบับเดียวกันมารวมกัน และหาค่าเฉลี่ย มีการให้คำแนะนำและนำตัวอย่างการเขียนบันทึกการเรียนรู้ ซึ่งมีการสะท้อนคิดที่ดี มาอภิปรายร่วมกับนิสิตทุกวัน โดยใช้เกณฑ์การแบ่งระดับของพฤติกรรมการสะท้อนคิดตามช่วงคะแนนที่กำหนด (ตารางที่ 1)

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลที่ได้นำมาวิเคราะห์ทางสถิติ กำหนดระดับนัยสำคัญที่ 0.5 โดยมีขั้นตอน มีดังนี้

1. ข้อมูลเชิงคุณภาพ ซึ่งได้จากการเขียนตอบแทนการสัมภาษณ์ ใช้การเทคนิคการวิเคราะห์แบบตีความสร้างข้อสรุป ประกอบกับการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) จัดหมวดหมู่ และสรุปประเด็น (Thematic Analysis) และเจนนับให้ออกมาเป็นข้อมูลเชิงปริมาณ

2. การวิเคราะห์ข้อมูลที่ถูกแปลงเป็นข้อมูลเชิงปริมาณ ใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive statistic) โดยวิเคราะห์ความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Average) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation)

3. เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนพฤติกรรมการสะท้อนคิดของนิสิตพยาบาล ก่อน - หลังการได้รับมอบหมายให้เขียนบันทึกการเรียนรู้ ด้วยสถิติสำหรับกลุ่มเป้าหมาย 1 กลุ่ม ที่ไม่เป็นอิสระต่อกัน โดยใช้สถิติทดสอบวิลคอกซัน ไซกนัแรนค์ (Wilcoxon signed-rank test)

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

กลุ่มเป้าหมายทั้งหมด 55 คน พบว่าเป็นนิสิตเพศหญิงมากถึงร้อยละ 94.55 และอายุอยู่ระหว่าง 20- 25 ปี มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 72.73 รองลงมา คือ อายุอยู่ระหว่าง 26- 30 ปี อายุุน้อยที่สุด คือ 22 ปี อายุมากที่สุดคือ 35 ปี อายุเฉลี่ยเท่ากับ 26.75 ปี (SD.= 3.61)

การวิเคราะห์ข้อมูลของพฤติกรรมการสะท้อนคิดด้วยการเขียนบันทึกการเรียนรู้ ใช้วิธีการประเมินพฤติกรรมการสะท้อนคิดด้วยการบันทึกการเรียนรู้ อาจารย์ผู้รับผิดชอบการนิเทศทุกท่าน ตรวจสอบบันทึกการเรียนรู้ของนิสิตคนเดียวกันในลักษณะคล้ายการตรวจสอบข้อสอบต้นฉบับ และให้คะแนน เพื่อให้คะแนนมีความน่าเชื่อถือและลดความลำเอียง หลังจากนั้นนำคะแนนที่ได้มารวมกันและหาค่าเฉลี่ย ซึ่งผู้วิจัยได้จัดช่วงคะแนนเป็นระดับต่าง ๆ รวม 5 ระดับ เพื่อประเมินระดับพฤติกรรมการสะท้อนคิดของนิสิต ผลการวิเคราะห์ข้อมูล มีดังนี้

1. พบว่า ระดับการสะท้อนคิดตามเกณฑ์ที่แบ่งระดับของพฤติกรรมการสะท้อนคิดตามช่วงคะแนน ดังนี้ (ดังตารางที่ 2)

1.1 คะแนนที่ได้จากการเขียนบันทึกการเรียนรู้ของกลุ่มเป้าหมาย ครั้งที่ 1 การสะท้อนคิดอยู่ในระดับปานกลาง (ช่วงคะแนน 2.10 - 3.00) มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 53.40 และน้อยที่สุดคือการสะท้อนคิดอยู่ในระดับดีมาก (ช่วงคะแนน 4.10 - 5.00) คิดเป็นร้อยละ 13.80

1.2 คะแนนที่ได้จากการเขียนบันทึกการเรียนรู้ของกลุ่มเป้าหมาย ครั้งที่ 2 การสะท้อนคิดอยู่ในระดับดี (ช่วงคะแนน 3.10 - 4.00) มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 41.40 และน้อยที่สุด คือ การสะท้อนคิด อยู่ในระดับดีน้อย (ช่วงคะแนน 1.10 - 2.00) คิดเป็นร้อยละ 3.40

1.3 คะแนนที่ได้จากการเขียนบันทึกการเรียนรู้ของกลุ่มเป้าหมายครั้งที่ 3 ครั้งที่ 4 และครั้งที่ 5 การสะท้อนคิดอยู่ในระดับดีมาก (ช่วงคะแนน 4.10 - 5.00) มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 34.50, 36.20 และ 36.20 ตามลำดับ และน้อยที่สุด คือ การสะท้อนคิด อยู่ในระดับปานกลาง (ช่วงคะแนน 2.10 - 3.00) คิดเป็นร้อยละ 32.80, 20.7 และ 20.7 ตามลำดับ

2. กลุ่มเป้าหมาย มีความสามารถด้านการคิดวิเคราะห์หลังการเรียนรู้ในการฝึกภาคปฏิบัติสูงกว่าก่อนฝึกปฏิบัติโดยมีคะแนนเฉลี่ยจากเดิม 2.78 (S.D.=0.98) เพิ่มขึ้นเป็น 3.80 (S.D.=0.78) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($z = -6.128$) (ดังตารางที่ 3)

อภิปรายผลการวิจัย.

ผลการฝึกนิสิตให้มีทักษะการสะท้อนคิดด้วยการเขียนบันทึกการเรียนรู้ พบว่าเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัย กล่าวคือ ค่าคะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมการสะท้อนคิดของ

นิสิตพยาบาล หลังได้รับมอบหมายให้เขียนบันทึกการเรียนรู้ในรายวิชาประสบการณ์วิชาชีพ ดีกว่าก่อนได้รับมอบหมาย และระดับคะแนนพฤติกรรมการสะท้อนคิดของนิสิตพยาบาล หลังได้รับมอบหมายให้เขียนบันทึกการเรียนรู้ ในรายวิชาประสบการณ์วิชาชีพ มากกว่าก่อนได้รับมอบหมาย

ในการวิจัยครั้งนี้ ได้กำหนดหัวข้อให้นิสิตเขียนบันทึกการเรียนรู้ เพื่อประเมินพฤติกรรมการสะท้อนคิดจำนวน 6 ประเด็น ตามแนวคิดเกณฑ์การให้คะแนนการสะท้อนคิดด้วยการบันทึกการเรียนรู้ของ Tsang (2012) เพื่อให้ครอบคลุมระดับพฤติกรรมการสะท้อนคิด แต่การประเมินเป็นการประเมินรวมทั้งฉบับของการบันทึกการเรียนรู้ ไม่มีการแบ่งประเมินเป็นรายข้อ ได้มีการแบ่งระยะของการประเมินออกเป็นระยะเช่นเดียวกับที่ กนกนุช ชื่นเลิศสกุล (2544) ได้เขียนแนะนำไว้ การวิจัยนี้ แบ่งออกเป็น 5 ระยะ คือ ก่อนการปฏิบัติ ขณะปฏิบัติ และหลังปฏิบัติ โดยขณะปฏิบัติแบ่งเป็น 3 ระยะย่อย นิสิตซึ่งเป็นกลุ่มทดลอง ได้รับการส่งเสริมพฤติกรรมการสะท้อนคิด โดยเป็นคำแนะนำจากอาจารย์ผู้นิเทศ ผ่านการเขียนบันทึกการเรียนรู้ของนิสิตเอง และจากการได้รับฟัง ตัวอย่างของการเขียนบันทึกการเรียนรู้ที่ดีของเพื่อนนิสิตด้วยกัน ที่อาจารย์ได้นำมาเป็นตัวอย่างให้นิสิตได้รับรู้ และร่วมอภิปราย ทำให้มีเห็นมุมมองในการพัฒนาตนเอง เกิดทักษะในการสะท้อนคิดเพิ่มขึ้น ซึ่งก็ใช้หลักการเดียวกันกับ Choy and Oo. (2012) ที่พบว่าการใช้แนวคิดการสะท้อนคิดเป็นการผสมผสานกันระหว่างการสะท้อนคิดของผู้เรียน และการกระตุ้นการสะท้อนคิดอย่างถูกวิธีโดยครูผู้สอน การเน้นที่ทักษะของครูผู้สอนจะทำให้ผู้เรียนรับรู้ถึงวิธีการสะท้อนคิด ซึ่งก็ได้ผลการวิจัยเช่นเดียวกับ สุมาลี พรหมชาติ (2561) ที่ศึกษาการสอนโดยเน้นการคิดสะท้อน เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านวิจัยในชั้นเรียนของนักศึกษา สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ ระดับปริญญาตรี โดยเป็นการวิจัยกึ่งทดลอง กลุ่มตัวอย่างคือ นักศึกษาปริญญาตรี ปีที่ 3 ห้องเรียนเครือข่ายวิทยาลัยนาฏศิลป์สุโขทัย ที่พบว่า ความสามารถด้านวิจัยในชั้นเรียนหลังการสอน โดยเน้นการคิดสะท้อน ผู้เรียนส่วนใหญ่ (ร้อยละ 90.91) ผ่านเกณฑ์ และความคิดเห็นของผู้เรียนเกี่ยวกับความสามารถด้านวิจัยในชั้นเรียน เห็นว่า ก่อนการสอนที่เน้นการคิดสะท้อน มีความสามารถระดับน้อยที่สุด แต่หลังการ

สอนเห็นว่า มีความสามารถระดับมาก และการวิจัยของ สุธัคคี ตรีณัย (2557) ที่ศึกษาการเรียนรู้ผ่านการสะท้อนคิด ในการปฏิบัติการพยาบาลเด็กชั้นสูง : ประสบการณ์ และ ผลลัพธ์การเรียนรู้ของนิสิตพยาบาลระดับบัณฑิตศึกษา ที่ เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม กลุ่มตัวอย่าง คือ นิสิตพยาบาลระดับบัณฑิตศึกษา พบว่า การสอนแบบ สะท้อนคิด คือ ญาแจสำคัญของการเรียนในวิชาปฏิบัติการ พยาบาล เพราะนิสิตสามารถนำตัวเองไปสู่การเรียนรู้พร้อม ไปด้วยกับการสะท้อนคิด และการวิจัยของ กรรณิกา วิชัยเนตร (2557) ที่เป็นการทบทวนวรรณกรรม การสะท้อนคิด: การ สอนเพื่อให้นักศึกษาพยาบาลพัฒนาการคิด สรุปได้ว่า การ สะท้อนคิด เป็นการจัดการเรียนการสอนทางคลินิกที่มี ประสิทธิภาพ และประสิทธิผลรูปแบบหนึ่ง ที่ผ่านการ ศึกษาวิจัยอย่างกว้างขวาง เป็นที่น่าเชื่อถือ สามารถพัฒนา ผู้เรียนให้เกิดการคิดอย่างมีวิจารณญาณและเกิดความเจริญ อกงามในทุกๆด้าน โดยผ่านการย้อนกลับมามองตนเองของ ผู้เรียน เกิดการตระหนักรู้ในตนเอง สามารถประเมินตนเอง คิดพิจารณาหาข้อบกพร่อง ตลอดจนแนวทางปรับปรุงแก้ไข เพื่อพัฒนาตนเองให้ดีขึ้น เช่นเดียวกับการวิจัยในต่างประเทศ ของ Connaughton and Edgar (2012) ที่ศึกษาหา ความสัมพันธ์ของการการสะท้อนคิด ในการฝึกปฏิบัติงาน ของนักศึกษาในระดับปริญญาตรี กับการบันทึกแฟ้มงาน อิเลคทรอนิกส์ ผลการศึกษาพบว่า นักศึกษารู้สึกว่าการฝึก สะท้อนคิด ทำให้นักศึกษาเกิดความคิดในการสะท้อนอย่าง อัตโนมัตเพิ่มขึ้นในขณะที่ฝึกปฏิบัติงาน เกิดประโยชน์ในการ บันทึกงานในแฟ้มอิเลคทรอนิกส์ รวมทั้งการศึกษาของ Derwent (2015) ที่ศึกษาผลของการสะท้อนคิดของการ ฝึกสอน ของนักศึกษาฝึกสอนสาขาพละ ที่พบว่า ในการ ประชุมช่วงต้นๆ นักศึกษามีการสะท้อนในระดับต่ำของกรอบ แนวคิด ต่อมาก็มีการสะท้อนในเนื้อหาและมีการวิพากษ์ เพิ่มขึ้น และพัฒนาต่อมาเป็นการประยุกต์ใช้ความรู้ เป็นการ สร้างจิตสำนึกที่จะใส่ใจในการพัฒนาอาชีพ มีการวางแผน สามารถจัดการกับเวลาและทรัพยากรได้อย่างเหมาะสม มี การพัฒนาระดับของการสะท้อนคิดและวิธีการสอน โดย อาศัยประสบการณ์เป็นตัวช่วยในการกำหนด

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 อาจารย์ในสถาบันการศึกษาการพยาบาล ควรนำวิธีการการสอนแบบส่งเสริมทักษะการสะท้อนคิด ไป ใช้ในวิชาฝึกปฏิบัติการพยาบาล ตั้งแต่เริ่มต้นฝึกปฏิบัติงาน เพื่อให้ได้ฝึกการสะท้อนคิด เพื่อปลูกฝังการคิดจากการ เรียนรู้ และนำไปประยุกต์ใช้เมื่อสำเร็จการศึกษา

1.2 อาจารย์ควรพัฒนาตนเอง ให้เป็นนัก สะท้อนคิดเช่นเดียวกัน เพราะอาจารย์เป็นบุคคลสำคัญที่จะ พัฒนานิสิตในกระบวนการเรียนการสอน

1.3 อาจารย์ที่จะใช้ทักษะนี้ในการเรียนการสอน จะต้องเตรียมความพร้อมของตนเองและทีมให้ไปในทิศทางเดียวกัน เพื่อลดความสับสนของนิสิต

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการประเมินความพึงพอใจของนิสิตที่ เข้าร่วมโครงการวิจัย

2.2 ศึกษาการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการ ศึกษาของนิสิต ที่ใช้วิธีการเรียนการสอนแบบสะท้อนคิด กับ นิสิตที่ใช้วิธีการเรียนการสอนแบบอื่น

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณ อาจารย์ดร.เชษฐา แก้วพรม รองผู้อำนวยการ กลุ่มวิชาการ วิทยาลัยพยาบาลพระบรมราชชนนีนีแพร่ ที่ กรุณาให้แนวคิดในการทำวิจัย ขอขอบคุณ อาจารย์ ผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ตรวจสอบเครื่องมือและเนื้อหา งานวิจัย และขอขอบคุณมหาวิทยาลัยเวสเทิร์น ที่ได้มอบ ทุนอุดหนุนในการวิจัยในครั้งนี้ จนทำให้งานการศึกษาวิจัย สามารถดำเนินการได้อย่างราบรื่น และสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

เอกสารอ้างอิง

- กนกนุช ชื่นเลิศสกุล. (2544). การเรียนรู้ผ่านการสะท้อนคิด: การศึกษาและการปฏิบัติการพยาบาลในคลินิก. *วารสารคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา*. 9(2), 35-48.
- กรรณิกา วิชัยเนตร. (2557). การสะท้อนคิด: การสอนเพื่อให้นักศึกษาพยาบาลพัฒนาการคิด. *วารสารพยาบาลตำรวจ*. 6(2), 188-199.
- นที เหมมันต์ และอนันต์ สิริรัตนจิตต์. (2558). การเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในระดับอุดมศึกษา ที่สัมพันธ์กับ TQF. ค้นเมื่อ 7 มกราคม 2561 จาก URL: <https://mgronline.com/daily/>
- นิภาพรณ เจนสันติกุล. (2554). การเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ: บทพิสูจน์ทางทฤษฎี. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี*. 22 (1) 34-49.
- ปิยาณี ณ นคร, ดนุลดา จามจุรี, ดรุณี ชุมพะวัต และมนัส บุญประกอบ. (2016). การศึกษาแนวทางการจัดการเรียนรู้ผ่านการสะท้อนคิดเพื่อพัฒนาระบบการคิดอย่างมีวิจารณญาณในนักศึกษาพยาบาล. *Rama Nurs J*. 22 (2), 206-221.
- สุมาลี พรหมชาติ. (2561). การสอนโดยเน้นการคิดสะท้อนเพื่อส่งเสริมความสามารถด้านวิจัยในชั้นเรียนของนักศึกษาปริญญาตรีสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ *วารสารศิลปศาสตร์ปริทัศน์*. 13(25), 93-102.
- สุรศักดิ์ ตรีนัย. (2557). ศึกษาการเรียนรู้ผ่านการสะท้อนคิดในการปฏิบัติการพยาบาลเด็กชั้นสูง: ประสิทธิภาพ และผลลัพธ์การเรียนรู้ของนิสิตพยาบาลระดับบัณฑิตศึกษาการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม. *วารสารพยาบาลทหารบก*. 15(2), 378-385.
- อัสนี วันชัย, ชนานันท์ แสงปาก และยศพล เหลืองโสมนภา. (2560). การจัดการเรียนการสอนโดยใช้เทคนิคการสะท้อนคิดในการศึกษาพยาบาล. *วารสารวิจัยทางวิทยาศาสตร์สุขภาพ*. 11(2), 105-115.
- Connaughton, J., & Edgar, S. (2012). What is the relevance of reflective practice in undergraduate e-portfolios to professional work practices. 7 มกราคม 2561. URL: <http://www.acen.edu.au/>
- Choy C. S., & Oo S. P. (2012). Reflective thinking and teaching practices: a precursor for incorporating critical thinking in to the classroom. *International Journal of Instruction* January. 5 (1), 167-182.
- Dervent, F. (2015). The effect of reflective thinking on the teaching practices of preservice physical education teachers. *Issues in Educational Research*. 25(3), 260- 275. 7 มกราคม 2561. URL: <http://www.iier.org.au/>
- Lincoln, Y. S., & Guba, E. G. (1985). *Naturalistic inquiry*. Beverly Hills. CA: Sage Publications.
- Tsang, A. (2012). Oral health students as reflective practitioners: changing patterns of student clinical reflections over a period of 12 months. *The Journal of Dental Hygiene*. 86(2), 120-129. 7 มกราคม 2561. URL: <https://onlinelibrary.wiley.com/>

คณะสาธารณสุขศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

Faculty of Public Health, Ubon Ratchathani Rajabhat University

Ubon Ratchathani Rajabhat University

ตารางที่ 1 เกณฑ์การแบ่งระดับของพฤติกรรมและการสะท้อนคิดและช่วงคะแนน

ระดับการสะท้อนคิด	คุณภาพการเขียนบันทึกการเรียนรู้	ช่วงคะแนน
ไม่ดี	ต้องปรับปรุงทั้งหมด	0.00 – 1.00
ดำน้อย	ต้องปรับปรุงส่วนมาก	1.10 – 2.00
ปานกลาง	ต้องปรับปรุงประมาณครึ่งหนึ่ง	2.10 – 3.00
ดี	ต้องปรับปรุงประมาณหนึ่งในสี่	3.10 – 4.00
ดีมาก	ต้องปรับปรุงบ้างเล็กน้อย	4.10 – 5.00

ตารางที่ 2 จำนวนและร้อยละของระดับของพฤติกรรมของการสะท้อนคิดด้วยการเขียนบันทึกการเรียนรู้ของนิสิตชั้นปีที่ 4 ที่ฝึกปฏิบัติการพยาบาล รายวิชาประสบการณ์วิชาชีพจำแนกตามระยะที่ส่ง (n=55)

ครั้งที่ส่งบันทึกการเรียนรู้	ช่วงคะแนน 1.10-2.00 (ระดับดำน้อย)		ช่วงคะแนน 2.10-3.00 (ระดับปานกลาง)		ช่วงคะแนน 3.10-4.00 (ระดับดี)		ช่วงคะแนน 4.10-5.00 (ระดับดีมาก)	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ระยะที่ 1	10	17.20	31	53.40	6	10.30	8	13.80
Min, Max= 1.60, 5.00; Mean, SD. 2.78, 0.98								
ระยะที่ 2	2	3.40	14	24.10	24	41.40	15	25.90
Min, Max= 1.90, 5.00; Mean, SD. 3.55, 0.87								
ระยะที่ 3	0	0.00	19	32.80	16	27.60	20	34.50
Min, Max= 2.10, 5.00; Mean, SD. 3.66, 0.88								
ระยะที่ 4	0	0.00	12	20.7	22	37.90	21	36.20
Min, Max= 2.40, 5.00; Mean, SD. 3.80, 0.80								
ระยะที่ 5	0	0.00	12	20.7	22	37.90	21	36.20
Min, Max= 2.40, 5.00; Mean, SD. 3.80, 0.78								

ตารางที่ 3 เปรียบเทียบค่าคะแนนเฉลี่ยของพฤติกรรมและระดับการสะท้อนคิดของนิสิตที่ฝึกปฏิบัติการพยาบาล รายวิชาประสบการณ์วิชาชีพ ก่อนและหลังการฝึกสะท้อนคิด (n=55)

ตัวแปร	ก่อนการทดลอง			หลังการทดลอง			Z	p-value
	$\bar{X}$	S.D.	Median	$\bar{X}$	S.D.	Median		
ค่าคะแนนเฉลี่ยของพฤติกรรมและการสะท้อนคิด	2.78	0.98	2.70	3.80	0.78	3.80	- 6.128	< .001